Vård och behandling inom SiS – en översikt

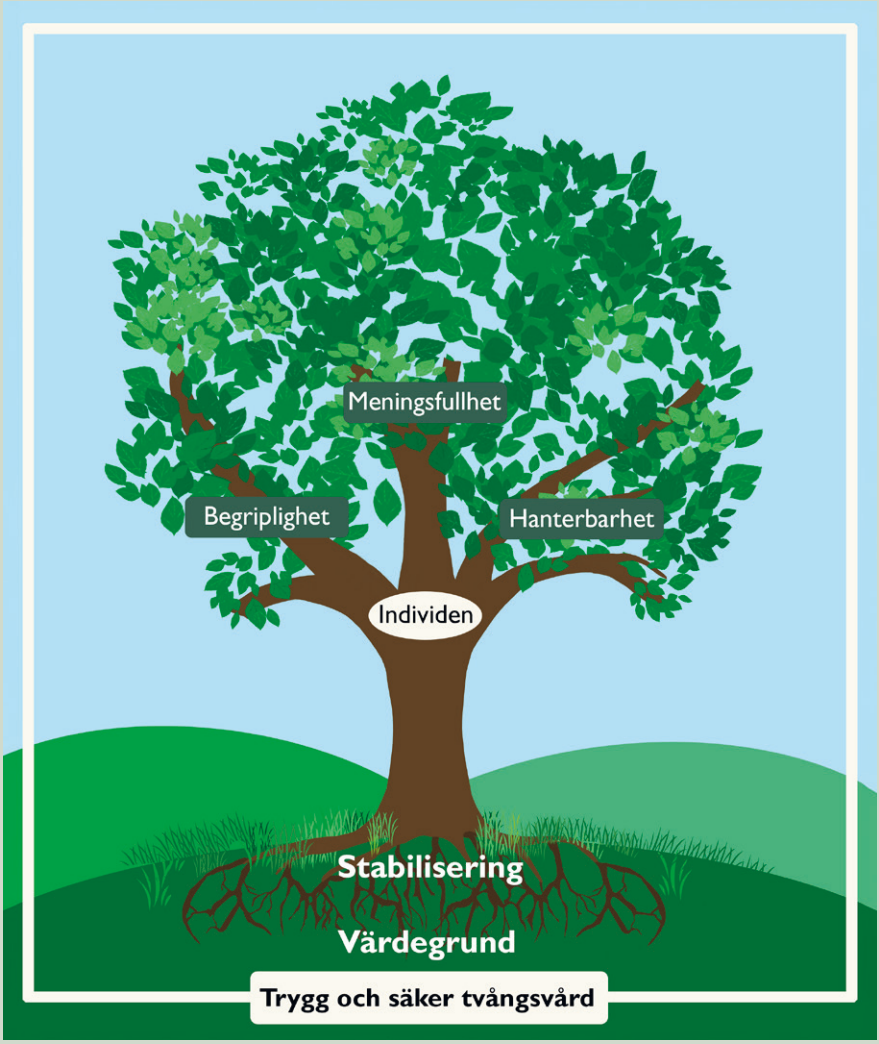

Statens institutions styrelse SiS

© Statens institutionsstyrelse 2024
ISBN 978-91-89770-02-7

Social tvångsvård för personer i särskilt svåra livssituationer

Statens institutionsstyrelse (SiS) bedriver individuellt anpassad tvångsvård för personer i särskilt svåra livssituationer och verkställer sluten ungdomsvård. En av förutsättningarna för vård inom SiS ungdoms- och missbruksvård är att frivillig vård inte är möjlig. Sluten ungdomsvård är ett tidsbestämt straff för ett begånget brott.

Följande är en kort beskrivning av den livssituation som barn, unga och klienter som vårdas inom SiS befinner sig i. Utöver det som beskrivs i denna folder är det vanligt att barn, unga och klienter har stora psykiatriska vårdbehov, med en hög förekomst av psykiatriska eller neuropsykiatriska diagnoser.

Missbruksvård

För vuxna klienter har det inför vård inom SiS funnits ett omfattande och livshotande missbruk.

Livet har ofta präglats av miljöer där de vuxna klienterna bevittnat, utsatts eller utsatt andra för hot, våld och övergrepp.

Livssituationen har medfört stora risker för det egna livet och hälsan. Oftast saknas en stabilitet inom viktiga livsområden såsom boende, arbete, familj och relationer.

Ungdomsvård

Livet för barn och unga inom SiS ungdomsvård har ofta kantats av uppbrott, konflikter och turbulens, vilket visat sig i flera viktiga livsområden såsom skola, fritid, familj och relationer.

Det är vanligt att barnen och ungdomarna har blivit utsatta för exempelvis hot, våld och övergrepp samt att barnen och ungdomarna har utsatt andra för motsvarande saker.

Ofta finns det ett skadligt bruk av alkohol och narkotika.

Det är vanligt med kopplingar till kriminella miljöer och att barnen och ungdomarna själva har begått brott.

Sluten ungdomsvård

Barn och unga som dömts till sluten ungdomsvård har ofta haft motsvarande turbulens i livet som övriga barn och unga inom SiS.

Utmärkande för denna grupp är att barnen och ungdomarna har begått och dömts för allvarliga brott, där våldsbrott utgör en stor del.

Barnens och ungdomarnas anknytning till kriminella miljöer är vanligen stark och risken för återfall i kriminalitet är hög i de flesta fall.

SiS vision och uppdrag

SiS vision är att vara en plats för förändring. Vårt uppdrag är att ge barn, unga och klienter som vårdas hos oss bättre förutsättningar för ett socialt fungerande liv utan missbruk, kriminalitet och annat socialt nedbrytande beteende.

SiS är en viktig del av vårdkedjan

SiS insatser ges i samverkan med andra aktörer såsom socialtjänsten och hälso- och sjukvården. När barnet, ungdomen eller klienten bedöms ha bättre förutsättningar för ett socialt fungerande liv, behöver öppna vårdinsatser ta vid. På så sätt är SiS en viktig del av vårdkedjan.

Om begreppen vård och behandling

Inom SiS är begreppen vård och behandling sammanvävda. Vård har en bredare innebörd och inkluderar exempelvis omsorg, stöd och skydd. Behandling är riktade insatser utifrån specifika behovsområden som bland annat syftar till att minska riskfaktorer kopplade till återfall normbrytande beteende och att träna färdigheter för att kunna hantera krav och påfrestningar i livet. En individuellt anpassad vård är ofta en förutsättning för att riktade behandlingsinsatser ska kunna genomföras med önskade resultat. Mot bakgrund av detta använder vi begreppen vård och behandling tillsammans.

SiS vård och behandling illustrerad i ett träd

SiS verksamhet utgörs förenklat av vård och behandling, hälso- och sjukvård samt skola.[1] Den här texten och illustrationen avser att översiktligt beskriva vården och behandlingen.[2]

SiS vård och behandling syftar till att möta vår vision och vårt uppdrag. Riktningen för våra insatser handlar om att stärka det som ger bättre förutsättningar för ett socialt fungerande liv, samtidigt som de minskar risken för återfall i missbruk, kriminalitet och annat socialt nedbrytande beteende.

Vård och behandling inom SiS består av flera olika delar och kan förenklat illustreras med hjälp av ett träd. I texten som följer utvecklas de olika delarna av illustrationen.

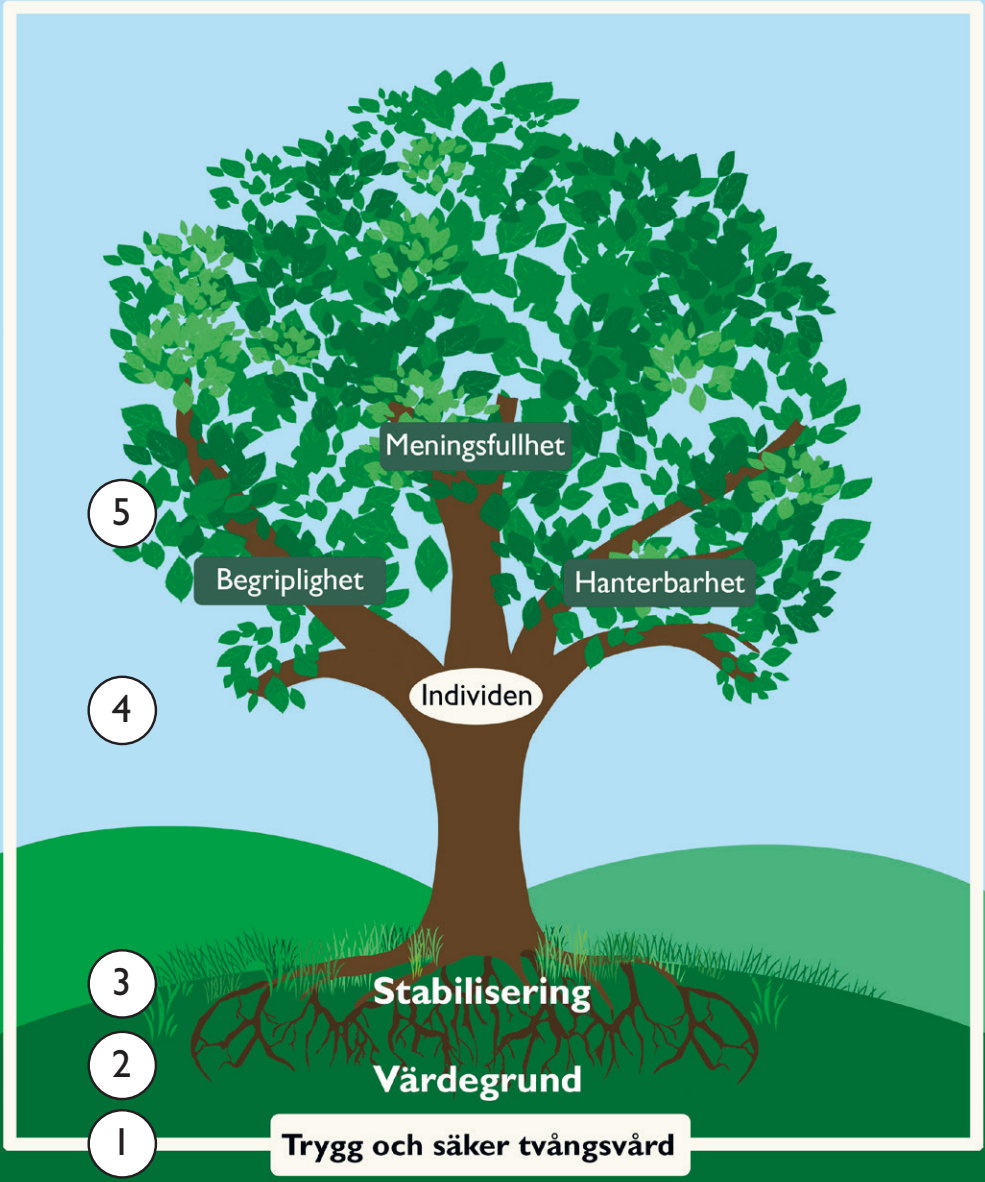
Meningsfullhet
5
Begriplighet
Hanterbarhet
4
Individen
3
Stabilisering
2
Värdegrund
1
Trygg och säker tvångsvård

1 Trygg och säker tvångsvård

Social tvångsvård är förutsättningen för vård och behandling inom SiS. Den ger ett skydd från riskfyllda miljöer och skapar grunden för en trygg och säker tillvaro. I illustrationen är detta *ramen runt trädet*.

2 Värdegrund

Samtliga instanser inom myndigheten ska präglas av ett förhållningssätt som är i linje med SiS värdegrund. Vi möter andra människor med respekt, omtanke och tydlighet. I illustationen är det *jorden som trädet växer i.*

3 Stabilisering

Stabilisering innebär exempelvis att barn, unga och klienter ska kunna få till en fungerande dygnsrytm, vardaglia aktiviteter, regelbunden och varierad mat samt att relationen till professionella präglas av tillit och omsorg. Att möta dessa grundläggande behov är en förutsättning för hälsa och utveckling och en central del av SiS vård och behandling. I illustrationen är detta *trädets rötter.*

4 Individen

SiS vård och behandling utgår ifrån varje persons individuella behov. För att kunna förstå och möta dessa behov görs olika bedömningar. I illustrationen är detta *inringat i mitten*.

5 Stärkt upplevlese av att tillvaron är begriplig, hanterbar och meningsfull

Barns, ungas och klienters individuella behov skiljer sig åt, vilket gör att inriktningen för våra insatser ser olika ut från person till person. För att skapa bättre förutsättningar för ett socialt fungerande liv, och hantera de hinder som står i väggen för detta, syftar våra insatser i huvudsak till att stärka varje persons upplevelse av att tillvaron är begriplig, hanterbar och meningsfull. I illustrationen är detta *trädets grenar.*

① Trygg och säker tvångsvård

Med tanke på den riskfyllda livssituation som personer som vårdas inom SiS befinner sig i, är social tvångsvård en förutsättning för den förändring vi verkar för. Med tvång och säkerhetsskapande insatser ger vi ett skydd från riskfyllda miljöer och skapar grunden för en trygg och säker tillvaro för barn, unga och klienter som vårdas inom SiS. Som exempel innebär detta att vi i de flesta fall bedriver vård på låst avdelning samt att vi kontrollerar försändelser och annan kommunikation för att ge ett skydd mot sådant som är skadligt för personen eller för andra. Att vården inte är frivillig gör att vård kan ges till personer som annars hade vägrat den. I många fall, särskilt inom missbruksvården, räddar detta liv. Inom den slutna ungdomsvården utgör även tvångsvården ett samhällsskydd.

② SiS värdegrund

SiS värdegrund bygger på den statliga värdegrunden. Vi utgår ifrån alla människors lika värde och rättigheter. Samtliga möten och insatser inom myndigheten ska präglas av ett förhållningssätt som är i linje med SiS värdegrund. Sammanfattat kan SiS värdegrund och etiska förhållningssätt beskrivas genom myndighetens värdeord:

Respekt: Jag respekterar dig som människa, bemöter dig med öppenhet och accepterar våra olikheter. Jag värdesätter din kunskap och dina erfarenheter.
Omtanke: Jag lyssnar aktivt, visar att jag försöker förstå och ger dig stöd. Jag är vänlig, hänsynsfull och engagerad.
Tydlighet: Jag ger den information som behövs för att vi ska kunna samarbeta. Jag uttrycker mig vårdat och begripligt och försäkrar mig om att du förstår vad jag menar. Jag genomför mina åtaganden och gör det jag säger att jag ska göra.

③ Stabilisering

Livssituationen för barn, unga och klienter som vårdas inom SiS har ofta varit turbulent under lång tid. Bristen på stabila förhållanden i tillvaron har vanligtvis haft en negativ påverkan på den psykiska och fysiska hälsan. Centralt för SiS vård och behandling är därför att med omsorg och en tydlig vardaglig struktur verka för det som stabiliserar individens tillvaro. Institutionsvårdens stabilitet ger även ett skydd mot den utsatthet som livet inneburit för barn, unga och klienter. Genom denna stabilitet i tillvaron skapas den grund som behövs för ett socialt fungerande liv. Stabiliseringen görs till stora delar genom att stärka det som är gynnsamt för hälsa och psykiskt välbefinnande. Som exempel innebär det att vi verkar för tillitsfulla, professionella relationer och en fungerande dygnsrytm, vardagliga aktiviteter och skolgång, regelbunden och varierad mat samt hjälp med läkemedelsbehandling.

Vikten av tillitsfulla, professionella relationer
Alla som möter barn, unga och klienter i sin yrkesroll inom SiS är en viktig del av den förändring myndigheten verkar för och därmed även för SiS vård och behandling. Fortsättningsvis kallar vi alla dessa yrkesroller för behandlare.
En särskilt viktig del av institutionsvården består i att skapa tillitsfulla, professionella relationer mellan behandlare och barn, unga och klienter. Med upplevelsen av att behandlare vill en väl finns förutsättningar för ett samarbete som präglas av tillit och trygghet där barnet, ungdomen eller klienten lättare kan söka hjälp i svåra situationer. Tillitsfulla, professionella relationer skapar tilltro till att behandlaren har kunskaper som är användbara och relevanta. Det kan i sin tur bidra till en vilja att lära sig av behandlaren för att möjliggöra en önskad förändring, samtidigt som det förebygger hot och våld.

4 Förståelse för individen och individens livsomständigheter är centralt

För att SiS ska kunna ge en vård och behandling som är till hjälp, krävs ett aktivt arbete med att skapa förståelse för varje barns, ungdoms eller klients individuella livsomständigheter. En viktig del av detta arbete är att involvera barnet, ungdomen eller klienten för att tillsammans skapa förståelse för den specifika individens behov, önskemål, förutsättningar, sammanhang samt risker för återfall i normbrytande beteende. Det är också en viktig del i att ge en jämlik vård och behandling som är fri från diskriminering.

Denna förståelse skapas genom olika former av strukturerade bedömningar och genom att i det vardagliga arbetet med barn, unga och klienter söka en gemensam bild av hur det kommer sig att en person gör som den gör.
Med denna förståelse finns det möjlighet att ge insatser som skapar bättre förutsättningar för ett socialt fungerande liv, samtidigt som vi skyddar mot risker för återfall i normbrytande beteende.

5 Stärkt upplevelse av att tillvaron är begriplig, meningsfull och hanterbar

För att skapa bättre förutsättningar för ett socialt fungerande liv, behöver våra insatser hantera de hinder som står i vägen för detta. Med hänsyn tagen till individuella behov, önskemål, förutsättningar, sammanhang och risker hanterar vi dessa hinder genom att stärka upplevelsen av att tillvaron är begriplig, hanterbar och meningsfull. Eftersom individuella behov varierar, ser inriktningen för våra insatser olika ut från person till person. I både våra vardagliga aktiviteter, som vårt förhållningssätt och struktur, och i våra riktade insatser, som SiS kunskapsbaserade program, vill vi stärka barnets, ungdomens eller klientens upplevelse av att tillvaron är begriplig, hanterbar och meningsfull, samtidigt som vi vill minska risken för återfall i normbrytande beteende. Nedan är en kort beskrivning av dessa tre områden:

Begriplighet: att barn, unga och klienter upplever att vardagen är begriplig, förutsägbar och tydlig.

Det kan handla om att tillsammans med socialtjänsten skapa förståelse för vården genom att ge svar på vad den innehåller, varför den ges, hur länge den pågår och vad som händer efter vården inom SiS. Begriplighet kan också handla om att göra vardagen tydlig med hjälp av exempelvis scheman, bilder och symboler.

Hanterbarhet: att barn, unga och klienter upplever att de med sina egna färdigheter och resurserna i sitt nätverk bättre kan hantera de krav och utmaningar livet ger.

En stor del av SiS kunskapsbaserade program syftar till just detta genom olika former av färdighetsträning, där barn, unga och klienter bland annat får lära sig och öva på färdigheter för att hantera de risker och påfrestningar livet innebär. Några exempel är förmågan att kunna lösa problem, reglera starka känslor och stärka sociala färdigheter.

Meningsfullhet: att barn, unga och klienter upplever att det finns någonting som är engagerande och motiverande i de aktiviteter personen tar sig an.

Inom SiS arbetar vi på olika sätt för att stärka upplevelsen av meningsfullhet. Exempelvis kan vårt förhållningssätt och hur vi möter barn, unga och klienter stärka personernas motivation och tilltro till förändring. Att vara tydlig med syftet med en aktivitet samt att varje barn, ungdom eller klient har möjlighet att påverka och förändra sin livssituation är andra exempel.

Sammanfattning

SiS är platsen som möjliggör förändring för människor i svåra livssituationer. En trygg och säker tvångsvård är en förutsättning för att göra denna förändring möjlig. Utgångspunkten i arbetet är alla människors lika värde och rättigheter. I samverkan med andra aktörer arbetar SiS för att ge barn, unga och klienter bättre förutsättningar för ett socialt fungerande liv. Tillitsfulla, professionella relationer och en vardagsstruktur som stabiliserar en turbulent tillvaro är avgörande i detta arbete. Med förståelse för varje persons individuella behov, önskemål, förutsättningar och sammanhang syftar SiS insatser i huvudsak till att stärka personens upplevelse av att tillvaron är begriplig, hanterbar och meningsfull, samtidigt som vi skyddar mot risker för återfall i normbrytande beteende.

Länkar för mer information

[1] Läs mer om SiS skola på stat-inst.se/skola

[2] För att hitta riktlinjer och instruktioner som ger en utförlig beskrivning av myndighetens vård och behandling, se stat-inst.se/vob

Tryck: Stibo Complete AB

Statens institutionsstyrelse, SiS
Box 1062, 171 22 Solna
Tfn vx: 010-453 40 00 Fax: 010-453 40 50
Besöksadress: Svetsarvägen 10
www.stat-inst.se

Statens
institutions
styrelse SiS